

ZIVLJENJE IN SVET

T E D E N S K A R E V I J A

ŠTEV. 11

KNJIGA 24

(LETO XII)

V LJUBLJANI, 12. SEPTEMBRA 1938

OLGA ČERNOV

ALI JE ZEMLJA RES OKROGLA?

Da ima Zemlja približno obliko krogle, je znano že od grških časov. Komaj 200 let pa je preteklo, odkar so zvezdogleddi dognali, da je ta krogla na obeh tečajih malce sploščena, tako da je vsaka točka na ravniku za okroglo 21 km bolj oddaljena od zemeljskega središča kakor oba tečaja. Oddaljenosti se seveda zmerom računajo glede na morski gladino; na gorovja se ne oziramo.

Najnovejše z obličja naše Zemlje je pa dognanje, da ravniki in vzporedniki niso krogi, kakor smo bili doslej prepričani, ampak polkrogi (elipse). Ta reč se tako neverjetno sliši, da je učenjaki spočetka, ko se je prvič razvedelo zanjo, niti kontrolirati niso marali, v trdni veri, da se debelo moti, kdor kaj takega trdi.

Kako se pa prav za prav meri, ali je ravniki krog ali ni? Na ravniku si izberemo točke, ki so oddaljene za 1, 2, 3 itd. stopinje od ničelnega poldnevnik. Ako so vse te točke točno enako oddeljene od zemeljskega središča, tedaj (in samo tedaj) je ravniki res krog. Ta merjenja pa niso posebno lahka, ker poteka ravniki večji del po morju. Ali je ravniki res krog, ali je vsaka točka na njem enako daleč proč od središča Zemlje, pa se da dognati tudi na ta način, da tehtamo neki predmet na poljubno katerem mestu vzdolž ravnika. Ako je predmet povsod enako

težak, potem je ravniki krog, v nasprotnem primeru pa bolj ali manj zveržena črta. Znano je namreč, da je teža nekega telesa na ravniku zmerom manjša nego na tečaju, ker je tečaj pač bližje zemeljskega središča in ga Zemlja z večjo silo privlači. In prav iz te privlačnosti, ki ni nič drugega nego teža, se da točno izračunati, koliko je ta ali ona točka na zemeljski površini oddaljena od središča.

Na podlagi takih težnostnih meritev je prof. Helmert že 1915 izračunal, da ravniki ne more biti krogi, ampak nekakšna sploščena krožna črta. Učenjaki so tedaj to domnevo ovrgli, češ da gre za računsko pogreške. Zadnji čas se je finski geodet prof. Heiskanen iznova lotil računati obliko ekvatorskega kroga na podlagi težnostnih meritev vzdolž ravnika in je dognal, da je imel Helmert popolnoma prav. Ekvatorski krog je resnično sploščen in sicer tako zelo, da znaša razlika med njegovim največjim in najmanjšim premerom skoraj pol kilometra (točno 484 m). Najbolj zanimivo pa je, da gre velik premer te ekvatorske elipse točno čez greenwichski poldnevnik — njegova smer drži od Gvinejskega zaliva skozi zemeljsko središče do Gilbertovih otokov v Tihem oceanu, do čim stoji najmanjši premer pravokotno nanj in poteka od otočja Galapagos do neke točke pri otoku Sumatri.

t — ič

V DEZELI POSKUSNIH ZAJČKOV

Trepetaje, z bolesto negotovostjo je Pasteur vcepil človeku protisteklinski serum, ki ga je bil izumil. S kakim ogorčenjem je občinstvo zvedelo, da je zdravnik v Reimsu dal bolniku klico Moreau-ja, ko je Wells objavil »Otok drja Moreau-ja«, so knjigo sprejeli s studom.

Slične občutke utegne izzvati Slava Poliakoff: Au pays des Cobayes (Paris, Perrin, 1938). Učenjak po imenu Vannendol, v svoji stroki nekak veleum, znamenit zdravnik in kemik, pride poleg toliko drugih na vladni poziv v Moskvo. Dotlej se je omejeval na laboratorijsko delo. Izumil je marsikaj, a vse je imele namen »razkroja in smrti«. Rusija se mu je zazdela pripravna za izvršitev raznih načrtov. Izvolil si je »ptičke brez gnezda« (bezprizorni = brez nadzorstva). To so potepuški otroci, posoda za vse grehote in vse bolezni. Na teh malih nesrečnežih opravlja Vannendol svoje eksperimente. Ti so grozljivi. Mladi

klateži so nadomestili živali, na katerih je dotlej znanstvenik preizkušal svoje domneve. »Bezprizorni« so njegovi »kunci«. Prepuščeni so njegovi samovolji, njegovim znanstvenim pohtevicam, strahovito morajo trpeti.

Gospa Poljakova je te grozote uokvirila v romantično pripoved. Vannendol, do ušes zaljubljen v svojo ženo, je po svoji misli vse ukrenil, da ta ne bo ničesar zvedela. Nekoč pa jo le zanese v podzemlje dvorca, kjer stanujejo. Priča je in črtev. Eden »zajčkov« jo ugrizne in gospa umre za boleznijo, katero ji je brezprizorni vcepil. Ob tem razvoju Vannendol spozna malovrednost svojega početja. Potrj in poparjen zabrede med sklato in skitalce.

Ker je spis leposloven, njegove vsebine ne bomo resno jemali kot listino. NK

S L O V O O D K O Č E V J A

ANTON DEBELJAK

Poslovivši se od gostoljubnega Dijaškega doma, kamor so pravkar pričeli prihajati naraščajniki za novo šolsko leto, smo pešačili skozi mesto. Popoldanska vročina nas je pogrnala spotoina v Beljanovo gostilno. Kmalu dosežemo predmestje Mahovnik, izhodišče lepih izprehodov, n. pr. k studencu Reber, izvoru kraške ponikalnice Rinže. Okoliške vasi so jezikovno mešane, ljudje pridni in družabni, kakor jih označuje Krajevni leksikon 1937.

Ako že Mahovnik čika na vlažno pokrajino, pa naslednja naselbina, Mlaka, kar kvaka o mokroti. Pred vhodom v vas nas je skušal odgnati kužek. A domačini so ga ugnali, ker ne marajo posnemati rumunskih razvad: pastirji naščujejo pse na turiste, katere potem rešijo nevarnosti in prejmejo bakšiš. Tako nam je vsaj 8. X. 37. v Delavski zbornici opisoval svoje skušnje hribolezec Jakšič, ki je videl 20 izletnikov bežečih na vrat na nos iz planinske kočje, ko so se tam brezplačno napokali in nalokali. Alj pa čobana, kako je znesel svojo gorsko kočjo v ravnino, da mu je ne bi dolgoptstniki raznesli in pokurili.

Mlaka šteje 52 dimov ali domov. Cerkev ima zvonik, značilen za kočevski okraj: nekaj kajfež. Tov. Bohinec nas je pod njim začasno ovekovečil. Gozd je tu mešan in redek, ta gotovo ne bi bil izzval uvodnika v dnevniku S. 25. 5. 38. Vendar drugod po Jugoslaviji gozdna ploskev raste: l. 1921. je bilo 30.88 porasle površine, l. 1936. pa 31.68 pribija prof. dr. A. Melik v obzorniku »Tehnika in gospodarstvo« 1938 (1—2).

Ob gostilni Lobisser sem opazil že trto. A menim, da mora dajati presunljiv cviček. Manjka ji pač čriček. Bližnji mejaši iz ribniške okolice so se pred davnimi leti čudili, zakaj njih loza rodi tako kislico. »Čirička nimate pri vasa, jih pouči popotnik iz zelene Štajerske, »v Belo Krajino pošljite ponj, tja vam je najbliže«. In res napoti sosesa malo pricvrknjenega človeka proti Trem faram, da jim prinese slavnega čirička, ki bo grozdje mehčal in medil. Poslanec je vprašal po hišah, ali imajo takšno živalco naprodaj. Resni ljudje so mu odgovarjali, da ne. V Dragatušu ali tam nekje pa so se

paglavci dogovorili, da bodo čudnega krsta za nos potegnili. Ujamejo par osá, jih vtaknejo v lepenkasto škatlico in prodajo možakarju za forint. Iz previdnosti si jo Vrban vtakne v nedrje pod srajco in požene svojo kljusico proti Vinicam. V danem trenutku bi bil moral junak raz konjiča. Kar opazi pripraven plot in ustavi ob njem. Z eno nogo na konjskem hrbtu, z drugo na ograji preišlja svoj nevarni položaj in si reče, seveda nehoti malo preveč na glas: »Kaj bi pa bilo, če bi zdajle jaz dejal: Hil« Mrha je slišala in prestopila, možak pa vznak na tla. Med padcem sta se osi izmotali in ga pičili. Ob močnem pretresu še ni prehudó občutil žela. Doma pa je pokazal »gosli« in modroval ob zateklini na prslih: »Taka majhna krota pa me je tako zmeščala. Kaj šele če bi po vinskih jagodah skakalala!«

Bližala se nam je Stara cerkev, bližali smo se mi njej. To je najstara podružnica v kočevskem polju. Prvi hram božji so postavili v 14. stol. Pozneje so stavbo premladili. Zato ne bi smel tukaj izreči težkega stavka, s katerim so pitali med svetovno vojno francoske vojake na solunski fronti, da bi jih privadili srbskega glasoslovja: Crkva i uz crkvu pricrkvak i uz pricrkvak — pricrkvak.

Zupnija, obstoječa od 1788, se ponaša s čednimi hišami, za podzemski okras pa ji je kraška jama Frauenloch. Zemlja je videti plodna, medtem ko je po večini kočevskega ozemlja bolj uborna, hribinska, votlinska, votlikova, brez posebne prèperavanja, brez zadostne ornice. Stara cerkev je bila nemška trdnjava.

Iz te vasi so lani sredi decembra poročali ljubljanskim dnevnikom prigođo, ki spominja Lafontainove basni »Finančnik in čevljar«: bogataš da si romašnemu, toda veselemu krpaču znatno vsoto zlatnikov; poslej smolec preneha peti, spanje se ga ogiblje, nič več nima mira, dokler se ne ojunaci in ne vrne denarja prvotnemu imetniku... Tako je v bližnjih Koblerjih mali posestnik Zele dobil ček za 111 jurijev. Ta dobitek je živčno razrvanega moža tolikanj prevzel, da se je v hlevu obesil.

Stopali smo dalje, pri čemer sem si brundal za koračnico niponski tekst, da bomo sodobni in na viškcu!

Kuku kuku jaja čaučaučau
kuku kuku jaja čaučaučau...

kar se ponavlja v nedogled, nekaj časa vedno više z glasom, nato zmeraj niže. Za spremembo sem izbral kitajsko besedilo, ki pa se po posnemalni moči nikakor ne skuša meriti s kitičami, nastalimi na Dunaju 1909 pod spretnim peresom jurista Josipa Jurce:

Sinko sinko Janko, mamko čuj:
Znanka Minka nosi krinko, fuji
Ščinka ranko ščinklja cinkcifuj,
v tanko zanko ujame Janka, čuj,
In ker cvenk je, plenk in žvenk ji tuj,
Minka grenka bo ti ženka, čuj.

Prikorakali smo v Slovensko vas, ki je večinoma nemška, kakor je Nemška vas pri Ribnici slovenska. Sprejela nas je godba: musique en conserve, kakor je G. Duhamel imenoval gramofon in radio. »Kam drži na desno cesta, kam drži na levo pot?« smo se obrnili na železniškega uslužbenca, videč, da so na kupu kar tri krčme. V kočevskem sodnem okraju pride 1 gostilna na 87 prebivalcev, v Ljubljani pa na 245! Torej ni čudo, če bi se tam doli takemu podjetniku prilegal vzdevek strezibirt (Koštiál, Z. f. sl. Ph. 1937, 294). Kočevar je Jud med Slovenci, jih je označil Francoz Hacquet leta 1804., medtem ko Valvasor postavlja enačbo K. = puntar, slab vojak.

V eni izmed krčem se iz konzervne škatle usiplje slovenski napev. Kretno na vrt. Urno nam pogreje preproste mize in prinašajo enim tolkovca, drugim grozdjevca. »Meni sir! naroča eden. »Meni kračel« se oglašja drugi. »Meni klobaso!« ukazuje tretji. »Mama je reku, da nimamo več klobas!« se opravičuje domača hči Hefajstica, devotka prikupnega lica, a z eno nogo krajšo (ima pa drugo zato daljšo, jo je potolažil paglavec). Njena možakarska govorica me spominja tete Apetove v Kandiji, koroške doseljenke, ki sem jo poslušal l. 1899 ves zadavljen: »Sem biu v mestu pa sem kupu«. Pozneje sem na Bledu po vojni naletel na isto izražanje med nemoženimi ženskimi stvori: »Sem puavou, sem ustrelu, sem jahou.« Dr. Alma Sodnik nekje tolmači ta pojav kot posledico težkega dela, ki ga Evine hčere opravljajo enakovredno Adamovičem. Meni se pa zdi, da so to jezikovni ostanki od priseljenih tujcev, Bajuvarov.

Naš abstinent si je seveda privoščil mlečno kavo, svojo ljubljeno, saj

mleka ne manjka, četudi ga od tod vozijo v Kočevje. Da bi zlezli še na razglednik Slovenski vrh (1040 m), je že prepozno. Prav tako nam je predaleč do naslednje postaje. Pa posedimo še na tej ogradi, akoprav nam padajo bombe z jablanovih vej na glavo. Nekaj malega smo celo zapeli. »Zai zingent«, pojo, pripomni mamica, manj gladko ovladujoča slovenščino nego hči, dasi je ta študirala v Celovcu: »in Deutschland«, na Nemškem. Prej ko v enem letu je nje beseda obveljala.

Britanski čuvstveni potovalec Sterne pripoveduje v svojem Sentimental Journey through France and Italy, kako je živahni pariški grizetki za slovo žilo tipal, češ to ni najslabši posel na svetu (there are worse occupations in this world than feeling a woman's pulse). Naša udvorljivost ni šla tako daleč. Pozdravili smo se enostavno, kakor pojmuje to Bertold Auerbach: Gruss ist kein Muss und kein Buss, to je: dobro ti želim.

Dan nas je dal, noč nas je vzela. Zapustili smo deželico, o kateri je Naša volja 15. X. 37. zapisala: »Slovensko Kočevsko še prav malo poznamo«. To se godi tudi drugim narodom. »Najmanje je človek poučen o spomenikih svojega domačega kraja«, trdi Danec Van Oertringen (Protinaravna čud. Lj. 1937). S tem nočem reči, naj tako ostane... Nemci iz Rajha obiskujejo svoje rojake, mi pa tako malo svoje, da se čutijo naši pozabljeni. Kaj bi se čudili, če slovenski otroci ne razumejo slovenskega jezika! (Tone Knafeljc, Na Kočevsko, Planin. V. 1937, 286).

Zdravnik dr. M. Dányi je preiskoval vlogo perifernega obtoka krvi pri revmatikih. Z drobnogledom je opazoval drobcene lasnice ali kapilarnice v zarezi med prsti. Tu je koža tako tanka, da lasnice prosevajo in lahko presodiš obtok krvi v njih. Ugotovil je, da pri revmatikih kri kroži nepravilno, se zaustavlja in se posodice krčijo. Spričo tega trpi prehrana tamkajšnjega staničja, ki ne prejema dovolj kisika in se ne more odkrižati presovne troske: tkivo kaže zaostalost, krčljivost, atrofijo... To je prisposoba za življenje naših rojakov na Kočevskem, gospodarsko odvisnih od imovitejšega Kočevca. Pospešiti je treba obtok zavednega življa, da se ondotni našinec ne izgubi. Če smo to dosegli, da se naš človek ne raznarodi, je slovenska stvar tam doli na čvrsti podlagi.

Tam doli je, čujte nezaslišano, položaj še tak: v slovenskih šolah s slo-

vensko večino, n. pr. od 60 otrok je 14 Nemcev — pa se verouk poučuje v nemščini! (Naša volja, 15. l. 37.). Otrsimo zaduhlih se sanj! Teoretiki so pričeli hitreje posegati v ta problem, Šimonič v Etnologu 1934, v Glasniku Muzejskega društva 1935, M. Gorše (Straža v viharju, 1937), L. Zupanc v Našem rodu 1937/38. lrd. Potem smo čitali o lepem nastopu Akademskega

pevskega zbora 25. V. 38., ki naj ne ostane glas vpijočega v puščavi.

Tako smo v naglici presiksakali košček prelepe slovenske zemlje, katero omenja neki Skot v angleški knjigi »Malaya«. Ondi se vprašuje: Kaj bi me oviralo, da se ne nastanim trajno na otoku Baliu? To bi bil moj rojstni kraj v Škotski, dalje še Slovenija in Dalmacija.

R Ö N T G E N S K I Ž A R K I RAZISKUJEJO PRVOTNI SVET

U poraba röntgenskih žarkov za raziskovanje okamenin se je ponujala sama od sebe. Že pred 41 leti je raziskovalec Brühl na ta način pregledoval najdbe iz bundenbachovskih skriljevcev, da bi natančneje proučil morske zvezde, morske lilije, trilobite in druga bitja, ki so živela pred milijoni let. Dölter je ugotovil propustnost raznih rudnin za röntgenske žarke in po njegovih izkušnjah je Branco deset let po Brühlu s temi žarki sistematično pregledoval najrazličnejše sedimentne kamenine ter ostanke nekdanjih bitij v njih. Že tedaj je mogel Branco v primeru neke baje v jantarju okamenele žabe ugotoviti, da gre za potvorbo. Važna so tudi njegova raziskovanja o ustroju notranjega trdega oklopa okamenelih velikih lenivcev iz Južne Amerike.

Pozneje, ko so se röntgenske aparature izboljšale, je bilo mogoče takšne raziskave vršiti seveda še z večjim uspehom. V strokovnih krogih so znane n. pr. najdbe okamenelih udov pod okamenelimi oklepji rakov iz bundenbachovskih skriljevcev.

Posebne zasluge si je pridobil prof. W. M. Lehmann, ki je svoj röntgenski laboratorij preložil celo iz Hamburga v bližino bundenbachovskih skriljevcev, da bi se mogel temeljiteje posvetiti temu proučevanju. Pred kratkim je izšlo v Bonnu njegovo delo »Die Anwendung der Röntgenstrahlen in der Paläontologie« (Uporaba röntgenskih žarkov v paleontologiji), ki podaja njegove dosedanje izkušnje v tem področju. Na podlagi mnogo sto röntgenskih posnetkov je prišel do prepričanja, da je v večini primerov sploh nepotrebno spravljati z zamudnim in težavnim delom fosilije iz njihovih kamenin, kajti röntgenska preiskava da-

je spoznati celo vrsto, v kateri pripadajo fosilije, in s pazljivim delom je mogoče dobiti v negativne risbo vseh podrobnosti. V mnogih primerih pa je mehanična osvoboditev zaprtih fosilij zavoljo trdote materiala sploh nemogoča in röntgenski posnetek je edini raziskovalni pripomoček, ki nam je tu na razpolago.

Lehmann pa ni raziskoval in röntgensko snemal samo okamenin iz nemških najdišč, temveč je imel velike uspehe tudi z raziskovanjem okamenin iz Estonske in Zapadne Rusije, od koder je dobival material, v katerem so bili zaprti praraki (trilobiti) in brahiopodi, ki so živeli po njegovih cenitvah pred 400 do 500 milijoni let. Uspehi, ki jih je dosegel, kakor drugi specialisti v tem področju doslej, kažejo, da se bo dalo röntgensko raziskovanje predpoptonega življenja še izpopolniti.

Naj mimogrede omenimo, da v največjem času röntgenološko ne raziskujejo samo umetnih kamnov, temveč tudi naravne, ker hočejo na ta način spoznati razne strukture, ki bi nam lahko pripomogle do novih potov za izdelavo novih tvoriv. Po R. Hundtu - kj

V GORICI ZA SVETOVNE VOJNE

(ODLOMEK AVTOBIOGRAFIJE)

DR. FRAN GÖSTL

N A D A L J E V A N J E

V poletju 1914 se je pripetilo v goriški okolici več nesreč. Eks plozija je v pirotehnični tovarni zahtevala več žrtev, isto tako trčenje dveh vlakov lokalne železnice. V avgustu je bila na Predilu v avtomobilu ustreljena grofica Christallung. Pokopali so jo slovesno in ob velikem udeležbi v Št. Petru pri Gorici. V Gorici so osnovali bolnico Rdečega križa in pobirali zanjo milodare. Sicer pa življenje ni kazalo mnogo razlike, le draginja se je pojavljala in postajala vedno občutljivejša. Jeseni je pričela moja hči obiskovati društveno slovensko šolo v Gorici.

Ko je v začetku 1915 bila vojna z Italijo že gotova stvar, se je pričelo preganjanje italijanašev, vendar so mnogim prizanesli, drugi pa so pravočasno zbežali v Italijo. Pričeli so na mostovih delati ovire, ki pa niso imele dosti pomena. Preselili so ranjence iz bolnice Rdečega križa. Na šentpetrski cesti je bilo polno avtomobilov, na stotine vpreg, rekviriranih iz okolice ter čolnov. Iz Furlanije so gonili skozi mesto velike množine krasnih volov, ki so jih pošiljali v Pulj, kjer so, kakor so pripovedovali, skoraj vsi poginili zaradi pomanjkanja krme. Po cesti mimo zavoda so marširali vojak, ki da zavarujejo mejo, saj je bila Gorica skoraj povsem brez posadke. Tatišča in svakinja z otrokoma sta se odpeljali iz Solkana v Linz še pravočasno, preden so razstrelili znameniti solkanski most ter ustavili promet po soški dolini. Na binkoštni ponedeljek smo zvedeli o vojni napovedi Italije in dan nato smo čuli grmenje topov. Italijani so prodrli čez hribe proti Kanalu, niso se pa upali nadaljevati pohoda v Gorico, ki bi se jim nikakor ne mogla ubraniti. Dan na dan so prihajale nove čete vojakov in se ukopale neposredno nad mestom ter junaško branile svojo črto proti vsem napadom mnogoštevilnejšega sovražnika. Bilo je interesantno opazovati vojni vrvež. Ponoči so žarometi razsvetljevali teren, številne signalne rakete so se dvigale v zrak, podnevi pa so brneli nad nami aeroplani. Seveda so padale granate sem in tja tudi v mesto, zlasti na kolodvor, vendar niso naredile posebne škode. Itali-

jani so v začetku mestu prizanašali, uničujoče obstreljevati so ga pričeli šele v pozni jeseni. Kakor poroča Fritz Weber v svoji zgodovini bojev ob Soči, se je to zgodilo na nasvet francoskega generala Focha, ki je obiskal fronto in se čudil, da puste Italijani tik za sovražnikom mesto, ki mu služi v vojno oporišče. Avstrijci so nekaj

Direkcijski paviljon goriške umobolnice

dni streljali s 35 cm možnarjem. Vsa hiša se je tresla, ko frčal nad njo močan izstrelek z močnim pišom in žvižgom, zemlja pa se je zibala kot ob najmočnejšem potresu.

Poštna zveza je bila najprej prekinjena, pozneje neredna. Vlaki so prihajali po južni železnici do Šent Petra, pozneje samo do Volčje Drage. Uvedena je bila cenzura za pisma. Cestna železnica je prenehala z obratom, izvoščkov je bilo zelo malo in postali so zelo dragi. Konje so jim zvečine rekvirirali za vojno. Šole so zaprli. Hčer je zato privatno poučevala učiteljica iz Šent Petra. Kmalu smo občutili občutno pomanjkanje živil.

Vojaštvo, topovi, municija je prihajala vedno v večji meri po šentpetrski cesti. Sovražna letala so jih opazovala. Opravičeno smo se bali. Ako jih prično obstreljevati na cesti tik ob zavodu, nam zastava z rdečim križem ne bo dosti v korist. A kljub večni nevarnosti smo imeli pogum pohajati v mesto. (15. julija je padlo nad 150 granat v mesto) in v Šent Peter, celo v Volčjo Drago, kjer je bila svakova sestra poštarica.

Naša zavest o nezavzemljivosti obrambne črte je bila tolika, da je žena po obvestilu o slabem zdravstvenem

stanju svoje matere konec avgusta s svojo drugo sestro odpotovala v Linz. Kako usodno bi bilo, da so v njeni odsotnosti Italijani zavzeli Gorico! Brez dvoma bi zavod premestili kam v Italijo, najbrže tudi mene z malima otrokoma in deklo vred. Ločeni bi bili do konca vojne. V vojaški baraki v Volčji Dragi so ju cepili proti koleri, sicer ne bi smeli odpotovati. Tudi jaz sem se dal cepiti. V okolici se je namreč pripetilo nekoliko slučajev azijske kolere. Tudi v našem zavodu se je pojavila ta kužna bolezen, oboleli sta za njo v dveh dneh zaporedoma dve bolnici. Ena je tretji dan umrla, druga je

Paviljon — žrtev vojne

prebolela. S takojšnjo izolacijo se nam je posrečilo zabraniti nadaljnja obolenja. Vsak dan sem obiskoval in oskuboval bolnico v infekcijskem paviljonu, kjer je bila nameščena s strežnico usmiljenko, beneško Slovenko.

★

Izstrelki so večkrat padali v zavod. K sreči so bile italijanske granate slabe. Obtičale so v zidovju ali v nasadih v jami, ne da bi se razpočile. Tako sta v neki noči obtičali dve v strehi tik nad našo spalnico. Vse to so vojaški odnesli v Št. Peter in izpraznili. V septembru je krogla iz puške predrila šipi pri oknu ravno ob moji pisalni mizi v višini moje glave. K sreči me ravno takrat ni bilo v sobi. Nekoč sem šel od svoje vizite po brajdi in se začudil, ker je nepričakovano šumelo po listju, kot bi padala toča. Videl sem, da so padale svinčenke, ker so obstreljevali neko letalo baš nad menoj. Neustrašeno sem šel dalje, dasi sem vedel, da je v enaki priliki zadelo nekega mladeniča v vratni mozeg ter je ohromel.

Kolikor toliko je obstreljevanje mesta povzročila nespamet Avstrijev. Na glavni trg so brez vsakega maskiranja postavili dva topova in sklad munj. Nad mestom krožili avstrijski

ni aeroplani so to seveda morali opaziti. Šele čez več dni so odstranili to izzivanje. Nato so po mestnih vrtovih nastavili slabo maskirane topove. Tudi za našim zavodom so stali v polkrogu in ko je ravnatelj prosil, naj jih odstranijo, so ga odurno zavrnil, da ne sme nič o tem vedeti, še manj pa govoriti!

Nekega dne okrog poldneva so grozovito obstreljevali goščo onkraj zavoda. Prestrašeni smo se zatekli v klet, ne misleči na to, da nam slabotno zidovje ne bi dalo pomoči in da nas lahko podsuje. Prestrašena otroka sta jokala. Streljanje je trajalo nad eno uro. Naštel sem 160 strelcev. Onkraj ležeči travnik poleg ceste je bil posut z izstrelki. Obstreljevali so baje nedaleč proč ležečo hišo, v kateri so domnevali vojno vodstvo. Nekoč sem šel v Solkan na obisk k svaku. Na povratku začujem znano vršanje v zraku, in zagledam le kakih par metrov nad seboj plavati granato. Pogled je bil tako lep, da sem strme obstal in zrl, mesto da bi se vrgel na tla. Kar me oškropi pesek in prst. Granata je vdrila onkraj ceste v zemljo. K sreči se ni razpočila. Šele tedaj sem se zavedel velike nevarnosti, katere me je Bog obvaroval. V zavodu pa smo imeli več nesreč. Koncem zavoda, nedaleč od onih usodnih topov, je bilo hlevsko poslopje in nad njim kočijaževo stanovanje. Kočijaževa žena in štirje otroci so bili ravno pri obedu, ko je granata zadela hlevno poslopje ter ga porušila. Kljub nevarnosti, smo takoj prihiteli na kraj nesreče. Strežniki so odkopali zasute, jaz in sekundarij sva bila pripravljena na takojšnjo pomoč. Dva otroka sta bila že mrtva, dva še živa, a imela lažje poškodbe, eden zlomljeno podlehtrnico. Najhuje je bila poškodovana žena. Imela je po vsem životu podplutbe in rane. Nezavestno smo odnesli v bolniško sobico. Oskrbel sem vse ranitve. Ker je bila noseča v 8. lunarnem mesecu, sem pričakoval abortus, kar je bilo po tolikem pretresenju in udarcih umevno. Ker sem imel ženski oddelek v oskrbi, sem dal vsa potrebna navodila ter oskrbel vse za ta slučaj, a abort ni nastal. Bila pa je več dni povsem zamegljena in v polni apatičnosti preden je okrevala. Pozneje je bil en bolnik ubit in več ranjenih, drobec granate je zadela tudi mašinista v oko, katero je izgubil.

Ustanova za medicinsko in zdravniško pomoč.

sti direkcijski paviljon, v katerem so bila zdravniška stanovanja) v kuhinji, poškodba pri vodnem stolpu je vedno odločnejše terjalo premestitev zavoda, zlasti ko so Italijani konec leta sistematično obstreljevali in uničevali mesto.

Sredi novembra je padla granata tik pred naše stanovanje, se razpočila ter nametala kamenja in prsti v kuhinjo (v 1. nadstropje). Tudi v lekarni (pod kuhinjo) je napravila mnogo opustošenja. Bil sem ravno pri popoldanski viziti v sosednem paviljonu ter tekel domov, kjer sem k sreči našel vse, sicer prestrašene, a povsem nepoškodovane. Ženo, (ki se je po 14 dnevih vrnila iz Linza) z otrokoma sem hotel sicer že prej poslati k očetu v Ljubljano, a me ni hotela ostaviti samega v nevarnosti. Tudi naša služkinja je pogumno vztrajala. Deželni odbor s svojimi uradniki pa je takoj v začetku italijanske vojne pobegnil na Dunaj, kjer so vsi dobivali visoke doklade, nam pa je le ukazal, da vztrajamo, dobilj pa nismo kljub večni življenjski nevarnosti in kljub veliki draginji in težavam s prehrano, ki so vedno bolj narasčale, nobene doklade k plači.

Stanovanje že davno ni imelo nobene šipe na oknih, katera so z deskami

zabili. Položaj je bil vedno bolj nevzdržen. Tedaj se je vendar začelo pogajanje za premestitev zavoda. Trajala so dolgo, a slednjič so sklenili, da 30. decembra 1915 odidemo v Kromeriz. Kakih 14 dni pred odhodom sem bil v Št. Petru. Ker so ravno začeli obstreljevati cesto, sem vedel, da se pred eno uro ne morem vrniti, zato sem obiskal župnika dr. Knavsca. Tožil mi je, da že pol leta ni dobil nobenega mesovja. V Št. Petru so sicer vojaki vsak dan klali vola, prosil je komandanta, naj njemu in prebivalstvu prodajo notranjost (srce, jetra, pljuča, možgane), česar vojaki niso rabili, temveč zakopali s črevesjem vred v zemljo, a ni mu hotel ustreči, češ da mora to po predpisih uničiti. Vojaki so celo čuvali, da bi sestradani civilisti ne izgrebili zakopanega drobovja.

Kaj pa bolniki? Najbrž bi vsakdo menil, da so bili mnogo bolj razburjeni, preplašeni in obupani. Saj je večni vojni hrup in zavest nevarnosti tudi pri zdravih povzročil težko nervoznost. Vendar temu ni bilo tako. Tudi pri onih, ki so se zavedali položaja, se ni opazila skoraj nobena sprememba v njihovem stanju. Vsi so kazali neko malodušnost in apatijo, nekak prav orientalski fatalizem.

IZ BOLGARSKE FOLKLORE

Mariana Ev. Dabeva je čebelica, ki pridno srka strd po cvetkah bolgarske narodne književnosti. Lani je izdala v samozaložbi: *Poželanija i blagoslovii u bálgarskija narod*. Prinos kam izučvaneto na narodnata duša i narodnija život. — Sofia, XXIV + 159 (Čestitke in blagoslovi v bolgarskem narodu. Prinos k proučevanju narodne duše in narodnega življenja). Popred je bila že objavila delo: *Bálgarski narodni kletvi*, Sofija, 1934, 8°, XVIII + 139, leva 60. Razen tega je dala na svetlo obsežen slovar soznačic: *Rečnik na bálgarskikitš sinonimi*, Sofia 1930, 8°, 720 s., 180 leva.

Tu srečamo božična in novoletna voščila, svatovske čestitke, napitnice, blagoslovljene želje za delo, ljubkovanje za deca, razne obrazce za ljudske praznike, n. pr. lazarko itd. Nikjer pa suhoparne šare, temveč pogosto prav srčkane, krasne rečenice, večinoma prastaro slovansko blago iz daljne, predkrščanske dobe, tu pa tam cele pesmi z epskimi pritisklinami, včasih pa le trohica besed. Ponekod čutiš pristne poganske zagovore, čarave izreke, nekako podobne nemškimi ajdovskim rekom, zapisanim med Sasi v 10. stol. (Merseburger Zaubersprüche), o katerih berem v *Wagt-Kochovi Gesch. der Deutschen Litt.*

Leipzig 1897 in ki jim v DS 1938 prof. I. Grafenauer navaja slovenske sličnice v razpravi o Lepi Vidi.

Kot vir so služile pisateljici predvsem že obstoječe zbirke ljudskih popevčic in druge folklorne objave. Segla je tudi po umetnem slovstvu, kajpada le pičlo, kar je obžalovati, saj bolgarsko slovstvo, za dobri dve tretjini kmetsko po snoveh, obluje s takimi obrazci in besedili. Prav tako se dajo izkoristiti krajevno zgodovinske publikacije, kar je Dabeva poredkoma napravila. Lepo razpravo o tej privlačni panogi ljudskega pesništva je ob popolnem obvladanju gradiva kot uvod napisal vseučiliški profesor dr. Mihail Arnaudov, ki je dal svojo spremnico tudi izdanju narodnih kletvin.

RŠ

ZAČETEK IN RAZVOJ KNJIGE

V prastarih časih, ko ljudje še niso poznali papirja, so razna znamenja, podobe in črke vrezovali v ilnate ploščice, jih na soncu posušili in ogreli, da se je pisava v njih strdila. Egipčani so pisali razen v ilovico še na bron, kamen, les in opeko. Klinasto pisavo so imeli mogočni Asirci, Babilonci in Perzijci že pred 3900 leti. Takrat že so poznali svoje črke tudi Kitajci.

Herodot poroča, da so Grki zgodaj pisali na neustrojene kože koz in jagnjet. V Pergamonu je nastal znameniti pergament, ki je še danes v rabi. Pergamonci so prvi počeli zgibati liste, kar je mnogo pripomoglo k današnji obliki knjige. Približno 1500 let pred našim štetjem so začeli uporabljati stržen papyrusa, kake tri metre visoke rastline. Od stebela so odvili ličje, razklali stržen na dolge liste, jih dobro namočili v vodi, zgladili, zložili v sklad, stanjšali s kladivom in posušili na soncu. S tem najboljšim papirjem starega sveta je knjigi odprla pot v široki svet.

Pisali so z lesenimi, priostrenimi klinčki. Zato so bile črke povsod enako debele. Črnilo so napravljali iz saj, črke so bile zato nekoliko izbočene. Popisane liste so zlagali po dolgem, jih zlepili in pisali samo na eno stran. Često so bile listine preko 40 m dolge. Na eno stran takšnega dolgega papirja so stari Grki napisali vso Homerjevo pripoved. Listine so zvijali na palčice in kdor jih je hotel brati, jih je moral sproti odvijati.

V Atenah, Aleksandriji in starem Rimu se je knjigotrštvo naglo razvilo. Govore in spise učenih mož so razmnoževali izurjeni prepisovalci. Pa tudi odličniki sami so pisali in širili svoja dela med ljudi. Poleg učenih razprav so šla posebno v promet kuharska navodila, zbirke pravljič, navodila o lepem vedenju, razlaga sanj in važnejših zakonov.

Med številnimi knjigotržnicami v starem Rimu je bila posebno znana ona Ciceronovega prijatelja Atika. Rimljani so imeli ogromno knjig, tudi mladinskih. Samo patricij Seren Samonik je hranil v svoji knjižnici 62.000 rokopisov!

V dolgotrajnih bojih srednjega veka je našla knjiga varno zavetje v samostanih. Le redki ljudje so znali tedaj brati. Menihi so knjige skrbno čuvali, jih prepisovali in vezali v bogate platnice z dragocenimi hrbtišči. Večinoma

dragocene knjige so ga rdečili s škrlatom in pisali začetnice z zlatimi ter srebrnimi črkami. Spočetka so popisane liste zlagali med lesene, po večini bukovne platnice, odtod ime Buch, bukva. Pozneje so platnice prevlekli z bogato rezljanim usnjem ter jih obkladali z zlatom, brebrom in slonovo kostjo. Posebno dragocene knjige so opremili na robovih celo z bisernimi kristali.

Knjig menihi niso prodajali. Kvečjemu so nekatere poklonili dostojanstvenikom. Cena je bila tedaj izredno visoka in je n. pr. l. 1054. prodal menih Ulrik eno samo mašno knjigo za precej obsežen vinograd. Pisali so z gosjimi peresi in imeli prvovrstno črnilo, ki v arhivih tudi stoletja ni obledelo.

Z ustanavljanjem vseučilišč se je po 12. stoletju ponovno odprla knjigi pot v svet. Na univerzah so prepisovali predavanja in jih izposojali. Zmerom več ljudi je znalo brati in pisati. Posebno znamenite zadruge prepisovalcev so se ustanovile v Benetkah in Parizu. Kljub številnim sejmom pa so ostale knjige še vedno zelo drage. Tako je moral francoski kralj Ludovik XI. za knjigo arabskega zdravnika Rhasesa zastaviti vso srebrnino in dati za poroka še bogatega plemiča z vsem njegovim premoženjem. Grofica Anjou je dala za slovečo zbirko knjig škofa Hajmona 200 ovc, po tisoč mernikov pšenice, ovsa in prosa. Količkanj dostojno sv. pismo je veljalo 500 zlatov, knjiga Plutarha celo 800 zlatov.

Takšno veljavo je imela knjiga, ko je nastopil Gutenberg s svojo iznajdbo, o kateri pravi Victor Hugo, da je najslavnejša v človeški zgodovini. Kitajci so menda že tiskali knjige 800 let pred Gutenbergom, vendar posameznih premakljivih črk še niso poznali. Gutenbergova zasluga je tudi, da je črke vlival, izboljšal črnilo in priredil tiskalni stroj za močen in uren pritisk.

Če bi mislili, da je tedanji svet radostno sprejel Gutenbergovo iznajdbo, bi se zelo motili. Bogatejšim se je za malo zdelo, da bo sedaj že vsak reven meščan lahko čital. Trdovratno so prezirali tiskane knjige, prepisovalci so služili dalje. Ko so pa slednji pristopili k tiskarjem, je bilo odpora proti tiskanim knjigam kmalu konec.

Gutenbergova iznajdba se je naglo širila po svetu. L. 1470. so imeli prvo tiskarno v Franciji, 1471. v Belgiji, 1472. pa Mažarskem in v Španiji. L. 1474. so

dobili prvo tiskarno Švedi, tri leta kasneje Angleži L. 1480. je bilo v Italiji že 40 tiskarn, dve leti kasneje se je ustanovila na Dunaju, l. 1491. na Poljskem, 1563. v Rusiji.

Razmeroma zgodaj so se spoznali s tiskarstvom tudi Južnoslovani. V reformacijski dobi so bile prve slovenske knjige tiskane v Nemčiji, kjer so protestantski slovenski pisci izdali v l. 1551—1595 okrog 50 knjig, po večini nabožne vsebine.

Prvo tiskarno na slovenskih tleh je l. 1575. ustanovil v Ljubljani Janž Mandelc. Obratovala je do l. 1580. Pozneje se je slovenska tiskarska obrt poživila in zelo razvila v 19. stoletju.

Iz Benetk je tiskarstvo zgodaj prišlo v Dalmacijo in Črno goro. Na Cetinju

je odprl prvo tiskarno menih Makarij, ki so je bil izučil te obrti v Benetkah. V l. 1493—1494 je tu izšla prva knjiga v srbskem jeziku. Nekaj let kasneje je imel svojo tiskarno blizu Podgorice črnogorski vojvoda Božidar Vuković.

Prva tiskarna v Srbiji je delovala v l. 1519—1523 v samostanu Garažde. Tu so bile tiskane prve tri knjige stare Srbije. L. 1537. je imel svojo tiskarnico samostan v Rujnu, l. 1539. v Gračanici. V samostanu Mileševu so tiskali v cirilici od l. 1544—1557, v Beogradu l. 1552, v Skadru l. 1563.

Stoletja kasneje je knjiga naglo zavzela odlično mesto v javnem življenju, svoje notranje in zunanje opreme pa bistveno ni več izpremenila.

—lne

DELO LIZBONSKEGA VSEUČILIŠČA

Po zaslugi našega rojaka R. F. Knapiča, germanista na univerzi v portugalski prestolnici, sem dobil pred nekaj meseci V. zvezek obzornika »Revista da Faculdade de Letras Lisboa 1938. Iz njega posebnam naslednje podatke.

Uvodoma stoji osmrtnica. Dr. Manuel Ramos, ki je 1888 postal poročnik, je v poznih letih iz vojaškega poklica predsedal na vseučiliško stolico. Redka kariera!

Potem je Santa Rita podal razpravo o državnih mejah, opiraje se na francosko, angleško, nemško in drugo literaturo. Pisec navaja izjavo antantnih vlad na USA s dne 10. I. 1917., češ da je eden izmed smotrov svetovnega spopada »osvoboditev Italijanov, Slovanov, Romunov in Čehoslovakov izpod tuje vlade. Ali ne bi mogel tako besedilo popraviti, ako ve, da so Čehoslovaki tudi! — Slovani? Posebno imeniten se mu zdi primer za mejo, kjer ni mogoče v sklad spraviti politične z gospodarsko ali strateško mejo: a fronteira entre a Itália e a Iugo-Eslávia (27/28). Za Kras rabi nemško obliko Karst, ko bi mu bila ital. Carso bližja (78).

Za geopolitično študijo sledi: Teófilo Braga intérprete de Camões. Pesnika Braga sem omenil v LZ 1933 (449). Kritik Braga pa se je razvijal tako, da je čedalje bolj zanikal pravo krščanstvo. Mož je bil vsaj odkrit, koder se drugi hlinijo. Poslušajmo, kako se izraza Jacques Maritain, govorec o španski bratomorni vojni: »Otročje bi bilo misliti, da politiki in državniki — posebno tisti, ki danes držé v svojih rokah usodo sveta — gojé globoko spoštovanje do etike (nравства) ali da želé vráti evangejske nauke (De la guerre sainte, NRF 1. 7. 37.).

O istem enočkem pevcu, piscu Luziad, je objavil Rebélo Goncalves govor »C-me-

stre da lingua« (mojster jezika), ki ga je imel v S. Paulu kot otvoritev Camõesovega tedna.

Maria Nunes je dala na svetlo predavanje o Camilovem romanu »O retrato de Ricardina« s tem začetkom iz Unamunove knjige Por Tierras de Portugal y de España: »Citati Camila se pravi potovati po Portugalu, in sicer po Portugalu duš. Zaključuje pa z besedami, ki jih je romanter Eça de Queiroz naslovil na Camila: »V vašem blagorodju občudujem vnetega satirika, Quevedovega potomca, ki za svojo strastno ljudomrzost uporablja najbolj žgoč in najbogatejši polotoksi sarkazeme.

Elza F. Paxeco razgrinja nekatere poglede na zapoznelega arkadovca ali pre-romantika Bocage-ja (LZ 1933, 354), ki se ji ne zdí ne zapleten (charadístico) ne kriv oblakohodstva (nefelebatismo). Pač pa zna ubirati zvočne kitice. Aubrey Bell cení njegov pristni talent (Oxford Book of Portuguese Verse, 1935).

Levji delež, 9 razprav, odpade na srednjeveškega dramatika, čigar 400-letnico smrti so lani izkoristili za veliko proslavo portugalskega dramskega početnika. Gil Vicente (tiskarski malič ga je v LZ 1933, s. 294 zmahčil v: Vincente) se je poslovil od solzne doline po lekaikonu Minervi 1536 po Herderjevem in po Bellu okoli 1540, Enciclopedia Italiana meni, da po svoji zadnji drami (1536) ni več dolgo trave tlačil.

Če je mnogo meglenev v Vicentejevem življenjepisu, je pa njegova umetnost jasno pred nami. Naš oče Hipolit predočuje zavržence v Pasijonskih igrach, na pr. Hudí in pogubljena duša.

Allegro, bratje, s ketnami jo dobro vežimo. Iz svojih krempeljev je več ne pustimo. Ona nas ima v naših martrah troštát, V goreči smoli se mora z nami roštát... Vicente je bil sicer za to da bi moč zas-

spoštoval eno vero, toda zavrača surovo sredstvo, s katerim bi dosegel takšno vištosmerjenost. V svoji plemeniti človečnosti ni dopustil, da bi vragovi njegovih igrokazov mogli potegniti koga v pekelnem kmetu ne mešeta, ne redovnika ne cerkovnika, ne kanonika ne kanonirja — medtem ko je Dante z nasladi izumiljal najhujše muke za svoje politične nasprotnike (Hernani Cidade).

Blago dejanje se po njegovem pojmovanju više cení kakor pa nesmiselno žebranje. V »Hramu prevare« Apolon svetuje:

Vuestra Alteza reze breve
y obre obras de santo,
que el rezar no monta tanto
como hacer lo que se debe...

ali po domače: Naj Visokost na kratko molí — in bolj opraviža dela sveta — saj dela nam so v dobro šteta — molitev ni tako nkoll...

Posebej omenim esej Mednarodni geografski kongresi in portugalska udeležba. Vmes iščem slovanskih imen, a jih ni, le Supan zveni nekam po kranjsko.

Direktor lizbonske modroslovne fakultete J. Correia je obelodanil svoj pozdravni govor na sanpaulsko znanostno fakulteto, začel tako: »Portugal, ustanovnik cesarstev, ima svojo največjo slavo v slavni Braziliji. Ob otvoritvi tečajja za italijanski jezik 1936-37 je našteval, česa je Portugal dolžan Italiji (terra-museu) in italijanščini (lígua-melodia): glasba, slikarstvo, stavbarstvo, vojaštvo, pomorstvo, slovstvo. »Italijanščina ima pergamen velikega civilizatornega jezika, zlasti po zavzetju Etiopije: s tem je popravila neenačnost, v kateri je bila v primeri z drugimi romanskimi govoricami.« Radi pohoda v Abesinijo, ki se ga je prof. V. prostovoljno udeležil, se je bil prekinil pouk. Kje sem že slišal, da je danes ta kurs prevzel bivši ravnatelj Idrijske realke, Giovanni Lorenzoni, ki je prevel Cankarjevega Hlapca Jerneja (Il servo Bartolo ed il suo diritto), kakor je na francoski lektorat prišel naš prijatelj Warnier iz Zagreba: tako ima lizbonska univerza tri člane, ki razumejo Prešerna v izvirniku.

Pri naštevanju italijanskih izrazov v portugalsčini pa g. rektor ne pove na pr., da je balken prvotno iz frankovščine, balustrada iz grščine itd. Časopis »gazeta« je z nasmeškom izvajal iz »gazzae, sraka, zastran blebetavosti mnogih novinarjev: težko, da ne bi vedel za pravo etimologijo. Gre za starobeneški novec imenovan gazeta. Ker je list o beneških podjetjih na vzhodu stal eno gazeto, se je ime nanj preneslo.

Zagazil sem v jezikoslovje. Pa naj še omenim Machadov članek o geringonci (spakudranščini), kakršno lomí v Vicentejevi igri »Córtes de Júpiter« zamorka. V arabkem slovarčku opažam, da nam ni čisto tuj. Izposojenka acepipe, ar. az-zebib, pristno port. passa, po slovensko ocvetba, cibeba; opaša (uva passa) — acorda,

čorba (slučajna sličnost ali je turška juha iz arab.?) — açúcar, cukur — alca-truz, grško kádos, sl. kad — xarope (šarope), sirup itd. Izraz arkebuza, ki ga mali Larousse 1914 izvaja iz it. arco+buso (lok in luknja!), portugalsko arcabuz, tolmači naš učenjak kot arab. al-cábúz (pištola), a pravo razlago najdeš v Meyer-Lübke Etw. 1935, nizozemsko haak-buse »Hakenbüchse«.

V nemščini je ponatimjen govor, ki ga je prof. G. Ramos sprožil 29. 6. 36 ob 550-letnici vseučilišča v Heidelbergu v zahvalo za častni doktorat, ki mu ga je poklonil ta znanstveni zavod. Med drugim je poudaril, da je v tem mestu deloval Tieck, ki je Camõesa uvedel v nemški duhovni svet. Tu je študiral Gottfried Keller, ki je portugalskega osvajača afriške kolonije Angole (Salvador Correia de Sá) izbral za junaka prijetni noveli. »To dejstvo nam je že zato v zadoščenje, ker je naše veliko kolonialno carstvo seveda z materinsko deželo povezano v trdno, nedeljivo enoto« (Ali ni spretno krenil one pisane, ki toliko čakajo o prodaji oziroma zakupništvu te prekomorske posesti v prid Reichu?). Ramos, ki ga je par let prej že Kolnska univerza izvolila za častnega senatorja, je sklenil z željo, da bi luzitanski in germanski znanstveniki z vsepremagujočo silo osebnosti korakali po skupnem potu v miroljubnem tekmovanju k uspehom, ki družijo narode med seboj.

Druge članke, na pr. Cidadejev Uvod v moderno port. pesništvo bom citiral na drugem mestu, prav tako njegov nekrolog Doutor João da Silva Correia (str. 404—406).
A. Debeljak

MEDNARODNA NAGRADA ZA ROMAN

Znesek 4.000 funtov šterlingov ali 100 tisoč švicarskih fr. je razpisan za najboljši roman, ki se predloži pred 31. januarjem pristojnemu odboru sestavljenem v Angliji. Rokopisi smejo biti pisani v enem izmed jezikov onih držav, ki ščitijo ta natečaj: Francija, Anglija, Nemčija, Madžarska, Švedska, Poljska, Italija, Nizozemska in Češkoslovaška. Dokončna razsodba pripade juryju iz treh sodnikov: Francoz, Američan, Anglež. Poslednji, ki bo predsedoval, se imenuje Frank Swinnerton. Eden izmed členov v pravilniku določa, da bo nagrajeni roman v Italiji podvržen laški cenzuri. Ta natečaj se vrši v drugič. Pri prvem je dosegla palmo ogrska pisateljica, gospa Jolanda Foldes, s svojo knjigo: »La rue du chat qui péchez. (Ulca mačke, ki ribari),
nk

O T I K R I T I K I !

Zupančičeve pesmi o kritikih, ki so hudi možje in imajo nazore, sem se spomnil, ko sem v zadnji številki pariške revije »Mesures« (Mere, Takti) čital članek Jeana Paulhana o »soglasjih in ubranostih« raznih kritikov ob isti knjigi. Avtor je zbral iz različnih dnevnikov in literarnih smoter mnenja in sodbe znanih francoskih kritikov o romanu »Songes« (Sanja) pisatelja Henryja de Montherlanta, ki velja za uglednega romanopisca novejšje generacije in čigar dela dosegajo zelo visoke naklade.

Ta mnenja in te sodbe pa si med seboj tako kruto nasprotujejo in tako neizpodbitno dokazujejo subjektivnost kritike in veljavnost starega latinskega pregovora: Quod capita, tot sensus (kolikor glav, toliko mnenj), da utegneš ob njih izgubiti vso vero v veljavnost in presojanje kritikov, ali pa si moraš sugerirati misel, da morda ti strogi in resni znameniti možje ne pripisujejo istim besedam (humanité, images, idées) enakega pomena.

Takole namreč sodijo, hvalijo in grajajo!

Paul Souday: Neke vrste izrodek... Junak ni človeški.

André Maurois: Popolnoma človeški.

Henri Rambaud: Avtor ni romanopisec.

Franc-Nohain: To je delo pravega romanopisca.

Pierre Bonard: Vojna je v tem romanu samo za privesek.

Marcel Arland: Če si od tega dela odmisliš vojno, ne ostane prav nič več.

Gaston Rageot: Polno idej.

Henri Bidou: Brez najmanjše ideje.

Robert Kemp: Knjiga, v kateri je nagromadenih polno podob in prisodob.

Frédéric Lefèvre: Le malo ali pa nič podob in prisodob.

Takih ostro nasprotujočih si sodb je Paulhan nabral več strani. Zdi se, da dobro pripominja, ko sklepa, da bi se ti ocenjevalci ne zedinili niti, če bi poročali o soncu in dežju, o mrazu in vročini.

Nemara je res imel najbolj prav naš samozavestni Kette v pesmici »Pesmi kritiku«: Daj nam miru, kritik! Pri mizi črk nam ne grizi, slov nam ne strizi, ne pridi nam blizu!

P K

MARYA SKLODOWSKA

Založba Evropský literární klub je iskala »vesele knjige« in razpisala nagrado za najditelja. Zmagala je ter bila takoj na češko prevedena: Eve Curie, Madame Curie (češki prevod je oskrbela Anna Jehlová). Razsodniki so našli v tem delu trdno nado v življenje in kulturno poslanstvo človeka na zemlji. Kritika se pridružuje mnenju juryje glede spisa o nadarjeni Poljakinji, ki je postala Madame Curie.

Učena gospa svojih uspehov ne bi bila dosegla, da ni bilo velikih prosvetnih pridobitev 19. stol. in da se ni žena osvobodila iz ječe svojega spola. Zasluge je pri

tem pojavu pripisati tudi francoski gostoljubnosti, ki je tujko iz malo znanega naroda, osebo brez denarja in brez zvez, postavila za prvo profesorico v celokupni zgodovini francoskega visokega šolstva — na Sorbono, za prvo članico v francosko Medicinsko akademijo. Francija se klanja tujki, na čelu vodje političnih usod; klanjajo se ji Združene države, v prvi vrsti njih prvi občan. Vnanje življenje Marije Skłodowske-Curie je sijajna zmaga velikih demokracij.

Masaryk je iskreno občudoval najčistejšico radiuma. Nje hči Eva in preložiteljica sta poklonili češko izdajo spomnu Sarlote Garrigue-Masarykove. To je najlepša češka knjiga l. 1938. NK

TEHNIČNI OBZORNIK

RAZSVETLJENI VODOMETI

Ze graditelji starega veka so vedeli, kako zelo poživi sliko mestnih ulic in trgov na pravo mesto postavljen vodnjak ali vodomet. Tistih starih vodnjakov ali vsaj njih ostankov se je mnogo ohranilo do današnjih dni. Skora! vsi so bili tako postavljeni, da jih je napajala voda iz arteziškega vodnjaka ali pa studenec z zadostnim naravnim padcem. Zdaj, ko si s strojnimi črpalkami lahko napeljavamo vodo povsod, kamor hočemo, lahko tudi okrasne vodnjake postavljamo kjer nam drago. Moderni arhitekt pa tudi kaj rad posega po tem dekorativnem elementu.

Okrasne vodnjake in vodomete je še prav posebno poživila električna luč. Ze osvetljevanje z belo ali barvno svetlobo prinaša krasne barvne efekte v igri svetlobnih žarkov s prsečnimi vodnimi kapljicami, prav bajni efekti pa se dajo doseči z razsvetljevanjem vodnih curkov od znotraj, s pomočjo neonskih, natrijevih in živosrebrnih električnih svetilk. Kakor da bi se same žive mavrice izprepletale nad zrcali vodnih bazenov, so videti take fontane. Zlasti na velikih razstavah zadnjih let vidimo, kako arhitekti in svetlobni tehničar tekmujejo med seboj, kdo bo v tej umetnosti dosegel sijajnejše efekte. —16

IZNAJDBE

Valentino Bompiani & C. v Rimu sta pričela novo »Znanstveno italijansko enciklopedijo v monografijah«. Prvi nje zvezek je Artemio Ferrario »Invenzioni e inventori nel XX Secolo« (8°, str. 584 s 33 slikami na prilogah, lir 30). Poučiti hoče o italijanskem deležu pri izumih XX. stoletja. Ta delež ni majhen, akotudi se italijanski izumitelji omejujejo na bistvene pravice že danih iznajdb. Ferrario podaja najprej splošen pregled čez zgodovino obretov, zlasti upošteva Italijo. Nato prehaja v posamezne stroke. V naših razmerah so posebno zanimivi izumki na področju bojnega orožja, osobito smrtnih žarkov, s katerimi se tudi na Apeninskem polotoku bavita inženjerja Boccallaro in Cantalupo. Področje radio in valovne teh-

nike je priljubljeno Italijanom, zato spadajo glavni njih obreti v to samo stroko. Znatno so prispevali nadalje pri izumitvah na komunikatornem območju, kakor je italijanska tehnika vobče danes dosegla visoko stopnjo. Ebel

Prihodnji morjeplovski kongres bo zasedal 1940 v Nemčiji, ki se že sedaj marljivo pripravlja, da bo ta za svetovni potniški in trgovinski promet po morju veljavna prireditev žela kar največ uspeha.

Italija je danes tista država, ki gradi sorazmerno s svojo sedanjo trgovinsko mornarico največ novih ladij. Po najnovejših podatkih je v domačih in tujih ladjedelnicah ta čas v delu 57 novih tovornih in potniških ladij. Večina novih bo zgrajena na pogon z dieselskimi motorji. Nove ladje potrebuje Italija v prvi vrsti za to, da bo lahko promet na svojih glavnih linijah tako zgostila, da bodo ladje plule na osem dni v vsaki smeri, namestu na štirinajst dni kakor doslej.

V glavnem holandskem pristanišču Rotterdamu grade pod reko Maaso prometni tunel, ki bo spajal mestno središče z novim velikim mestnim delom onkraj reke. Predor bo tvorila 600 m dolga jeklena oklopna cev, ki bo 25 m široka in 8 m visoka. V tunelu bodo 4 cestne proge za vozove, posebna steza za kolesarje in nad njo hodnik za pešce. Za tunelsko cev bo potrebno 2 in pol milijona kg jeklenih plošč. Predor bo dograjen v dobrih dveh letih.

Da bi postala Budimpešta bolj privlačna za tujce, je neki inženir predlagal mestnemu svetu, naj bi se zgradil na obali Dunava nekakšen pritlikav Eifflov stolp, ki bi nudil pri višini 100 m krasen razgled po mestu in okolici. Stolp naj bi bil na vrhu kronan s 25 m veliko stekleno kroglo, sredi katere bi bila okrepčevalnica za obiskovalce. Krogla bi bila na vse mogoče načine osvetljena in bi nalik nebesu krožila okrog tega gostišča.

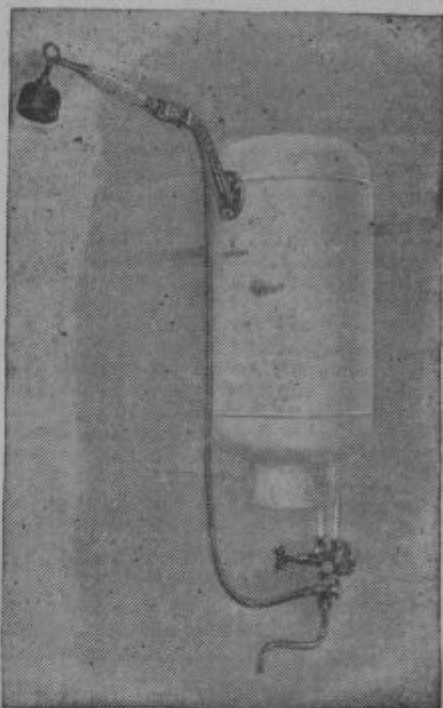
Počasi se tudi ribiške barke vse bolj modernizirajo. Najnovejše ladje te vrste za lov na odprtem morju so po velikosti in pestrosti že bolj podobne ličnim obalnim parnikom kakor pa ribiškim barkam. Med njimi se že najdejo edinice, ki imajo nad pol tisoča bruto registrskih ton prostornine in pogonske stroje z učinkom nad 1000 ks. S takimi barkami je mogoče obiskati zelo oddaljena lovišča, kjer se ribiči lahko nadejajo še obilo luskinaste živali.

Star gozdarski uradnik na Badenskem je konstruiral voz za spravljanje lesa, ki ima namestu koles elastične valje, ki se baje dosti bolje prilegajo vegasti trasid gozdnih kolovozov. Vozilo se lahko po potrebi podaljša ali skrajša, kakršen je peč les, ki se prepeljava. Novo vozilo je dopolnjeno še z duhovito sestavljenimi dvigalnimi pripravami, ki omogočajo lahko in naglo nakladanje in razkladanje lesa.

ČLOVEK IN DOM

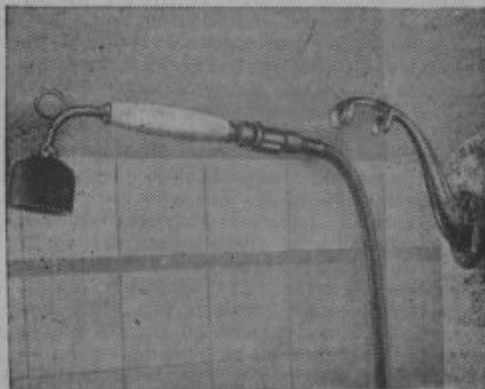
Praktična prha

Vsakdanja kopel danes ni več privilegij tako zvanih boljših ljudi, ampak je že splošno prodrlo naziranje, da je za vzdrževanje zdravja in telesnih sil vsak-

Električni bojler z ročno prhalnico, zataktnjeno na njem v posebni ročici

danja kopel prav tako potrebna, kakor umivanje rok ali sražanje zob. Žal pa prepotrebna kopel še zdavnaj ni tudi vsakemu dostopna. Še zmerom v pretežnem številu stanovanj ni prilike za kopanje niti v kopalni kadi niti pod prho. Ker je kopalna kad draga, bomo morali seveda še zelo dolgo čakati, da bo prodrila v sle-

Ročna prhalnica in električni bojler z ročico

herno stanovanje. Dosti lažje bo ustrežili potrebi po prah.

Elektroindustrija je n. pr. zadnji čas konstruirala zelo priročne priprave za oprhanje, ki potrebujejo prav malo prostora in ki za mal denar omogočajo vsakomur prijetno toplo pršno kopel. Srce te naprave je majhen, slitrski električni bojler za vročo vodo, na katerega je po pregibni cevi priključena ročna prhalnica. Na bojljerju je montirana še posebna ročica, v katero se da zatakni ročna prhalnica, tako da ima človek po potrebi prosti tudi obe roki in se lahko namili in otare.

Pod bojler se lahko pritrdi tudi školjka za umivanje rok. Da bi pri prhanju voda ne brizgala po sobi, se prhalica obda s plaščem od gumirane tkanine, ki je na vrhu pritrjen na primerno velikem železnem obroču. Pri kopanju stojimo v plitvi pločevinasti ali leseni posodi s kakim metrom premera in 20 do 30 cm visokim robom. Za vsako prho potrebuje mo kakih 25 l vroče vode za kar potrošimo pičel kilovat električne energije, tako da je kopel tudi pri razmeroma visoki električni tarifi prilično cenena. —

FILATELIJA

Dva kataloga za prihodnje leto

Kakor vsako leto, so nemške firme tudi letos izdale svoje kataloge zelo zgodaj. Zaenkrat smo prejeli Senfovega in Michelovega.

Michel 1939 ima 1028 strani. Od preteklega leta se je precej razširil, saj je v zadnjem času izšlo precej veliko število znamk. Največ prirastka gre sorazmerno na račun Španije, ki je izdala za celo zbirko raznih provizoričnih, dobrodelnih in drugih znamk. In še tu so upoštevane samo znamke uporniške vlade in njenege ozemlja, kar seveda ne daje najboljšega izpričevala za objektivnost kataloga. Vsaj v katalogih za znamke naj bi se politika nehala.

Drugače ima Michel zlasti po svojih cenah iste napake, kakor jih je imel lani. Založnik, ki je sam trgovec z znamkami, daje visoke notacije tistim znamkam, ki jih ima na zalogi, drugim, zlasti tistim, ki bi si jih hotel nabaviti, pa tlači ceno. Zlasti pri naših znamkah se to opaža. Tiste serije, ki se zelo težavno dobe in ki jih je v inozemstvu malo, tako da je po njih veliko povpraševanje, imajo v primeri z marsikaterimi tujimi naravnost smešno nizke cene. To se zlasti opazi pri naših žalnih znamkah s črnim robom. Potem kot kuriozum še nekaj. Pri londonski izdaji naših frankovnih znamk iz leta 1924. notira rabljena znamka za 20 par 35 pfenigov, rabljena znamka za 30 dinarjev pa — 12 pfenigov. To je norčevanje iz filateliov, zlasti če upoštevamo, da moremo »marko« v katalogu računati za prodajo kvečjemu 2 dinarja, ponekod pa še toliko

ne. Sodim, da bi tu pač lahko posegli vmes naši zbiralci, ki imajo od takega ravnanja samo škodo in bi si v bodoče nabavljali le kataloge, ki znajo biti objektivni. Resen filatelist ne more cen v tem katalogu vzeti niti za približno merilo vrednosti svojih znamk. Edina dobra stran kataloga je ta, da precej točno prinaša naklade posameznih znamk, prav zaradi tega pa se krivično ocenjevanje vrednosti še bolj opazi.

Senfov katalog je v vseh ozirih dokaj realnejši. Najprej ima Nemčijo z vsemi njenimi kolonijami, zasedbami itd. Tu je zdaj tudi Avstrija.

Cene v Senfu so nekoliko točnejše, realne pa še zmerom niso. Marko lahko računamo v tem katalogu prav tako samo 2 dinarja, samo pri klasičnih znamkah nekoliko več. Ima pa Senf slabše slike in površnejše opise znamk kakor Michel.

Vezava je pri obeh solidna, papir pri Michelu boljši.

Cena obeh katalogov je enaka. Samo evropski del stane 49 dinarjev, ves svet pa 71.50 dinarjev. Katalogi se dobe v knjigarni Tiskovne zadruga v Ljubljani.

B R

Poslednje avstrijske znamke

Zbiralci so bili precej presenečeni, ko so zvedeli, da je imela Avstrija tik pred svojim koncem pripravljeno novo serijo poštinih znamk, ki pa ni mogla več iziti, ker so jo Nemci prehitro zasegli. Serija je obsegala pet vrednot, in sicer od 5 grošev do 1 šilinga. Na njej so bile v podolgastem formatu razne simbolične slike z napisi iz zadnjega velikega Schuschniggovega govora. Iziti bi bile morale po plebiscitu, ki ga je poslednji kancelar samostojne Avstrije pripravil, in naj bi bile nekakšen spomin na njegovo zmago.

Vso naklado so Nemci ob zasedbi zasegli in uničili. Naključje pa je hotelo, da je nekaj kosov že prišlo v privatne roke, še preden so bile znamke izdane. Te znamke so pozneje prišle v London, odkoder so se zdaj pojavile po svetovnem tisku njihove reprodukcije in opisi njihove zgodovine.

Nekaj podobnega se je zgodilo tudi ob prevratu. Črnogorska vlada, ki je za časa okupacije delovala v Franciji, je pripravila serijo znamk s sliko črnogorskega kralja Nikite, ki naj bi prišla v promet, ko

se bo spet obnovila črnogorska kraljevina. To se ni zgodilo, toda znamke so pozneje le prišle v promet s pomočjo trgovcev in so dolgo let strašile po raznih katalogih za znamke. Zdaj so pa že davno pozabljene, oziroma jih omenjajo še nekateri katalogi kot zanimivost.

Nova filatelistična razdelitev francoskih kolonij

Francoska poštna uprava je imela navado, da je v vseh svojih kolonialnih ozemljih tudi v najmanjših, izdajala posebne znamke. Ker so bile te znamke, če že ne lepe, pa vsaj pester, so zaradi eksotičnosti zbudile dosti zanimanja zlasti med mladimi zbiralci. Zdaj pa je menda to zanimanje precej padlo in Francozi pišejo, da se njihovi poštni upravi izdajajo znani znaki za razna manjša ozemlja ne izplača. Baje bodo v bodoče izdajali skupne znamke samo za večja ozemlja in se bo torej v albumih število francoskih kolonij zmanjšalo. Zbiralci bodo to odločitev sprejeli vsekako z veseljem.

Cene blokov

V splošnem se opaža na tržišču z znamkami, da cene blokom zelo padajo. Zlasti je to pri blokih, ki so bili izdani samo za ropanje žepov zbiralcev. Svojo ceno držijo le tisti prvi bloki, ki so imeli prav majhne naklade in ki so bili izdani takrat, ko med filatelisti za bloke še ni bilo pravega zanimanja.

Tudi vsakoletnega Hitlerjevega bloka letos ni. Namestu njega je Nemčija izdala eno samo dobrodelno znamko, kakor je to pred dnevi storila tudi za spomin na dirke iz Münchena v Riem, med tem ko je prej dve leti po vrsti izdala v spomin na te dirke poseben blok.

Nove znamke po vsem svetu

PORTUGALSKE KOLONIJE: Za potovanje portugalskega predsednika republike po kolonijah so dobile vse portugalske kolonije spominske znamke. V vsaki koloniji je izšla nova serija, ki obsega po tri vrednote. Ko zvemo podrobnosti o teh znamkah jih bomo objavili.

RUMUNIJA: Za 100 letnico rojstva slikarja Nikole Grigoresca (1838—1896) je izšlo pet spominskih znamk. Na prvih štirih so njegove najboljše slike, na najvišji vrednoti pa njegov portret. Vrednota po 1 + 1 lej je sinja, po 2 + 1 l. sinja, po 4 + 1 l. oranžna, po 6 + 1 l. rdeče rjava, po 10 + 1 l. pa sinja.

SPANJA: Uporniška vlada je izdala v čast Francovi vojski in mornarici serijo spominskih znamk. Na vijoličasti znamki po 2 centimosa je ladja »Almirante Cervera«, na sinji po 3 c., čete pri Teruelu, na sivo črni po 5 c. zastavonoša, na zeleni po 10 c. mavrska garda, na oranžni po 30 c. pa spet čete pri Teruelu. Te znamke so bile po stari navadi izdane tudi v posebnem spominskem bloku, ki se je prodajal za dvojno ceno. Poštno veljavnost ima blok do konca letošnjega leta.

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

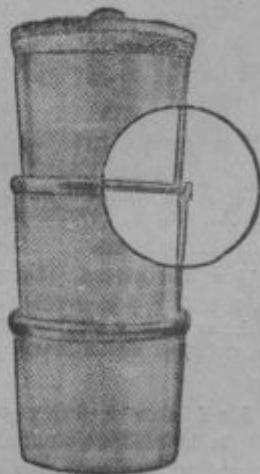
Bolezenske glivice na denarju

Pogostoma beremo svarilo, naj z denarjem rokujemo previdno, ker je posut z bacili. Seveda je dobro, da si po opravi z denarjem roke umijemo, toda po drugi strani so raziskave v zavodu Roberta Kocha v Berlinu pokazale, da je nevarnost okužitve po denarju dosti manjša, nego si običajno mislimo. Še največja je nevarnost z bankovci, ker se dvigajo pri štetju z njih »oblake« bacilov, ki jih lahko vdihamo. Dobro ni tudi med štetjem bankovcev sliniti prstov, kakor to pogostoma vidimo. Na kovancih so našli razmeroma malo bolezenskih kalov. Domnevajo, da jih ubija izsušitev, učinek svetlobe in tudi morilni vpliv kovine, posebno srebra. Saj se eden izmed srebrih preparatov, hudčev kamen, uporablja za uničevanje kalov. —dr

PRAKTIČNE NOVOTE

Praktični kozarci za sadno žolico

Kozarce za sadno žolico si kupi gospodinja rajši manjše, za četrtilitrske vsebine ali še manj, ker jih lahko postavi neposredno na mizo. Če pa pripravi 10 l. žolice, potrebuje za to 40 kozarcev in ti zavzemajo nerodno dosti prostora. Bolje si je kupiti zato nove kozarce, ki jih postaviš lahko drugega na drugega. Vsak teh kozarcev ima

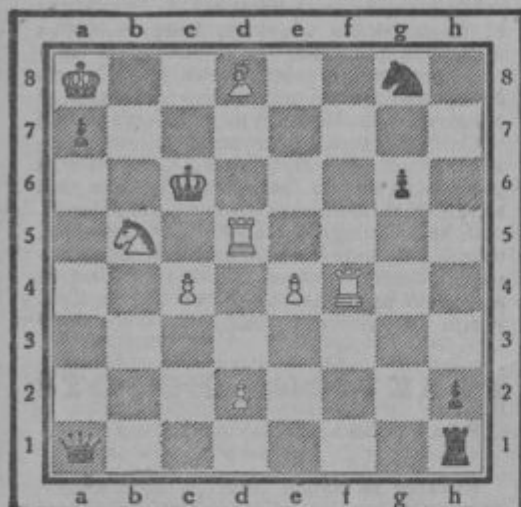
zgoraj rob, v katerega gre natančno drugi kozarec s svojim dnom. Ko si kozarce napolnila, jih postaviš v štirih, petih »nadstropjih« drugega na drugega, najvišjega pa zapreš s pripadajočim pokrovom. H kozarcu spada tudi steklen pladenjšek in oboje je videti na mizi lično. Nove kozarce izdelujejo v dveh velikostih, za četrtilitrske in za osminko litra. Obe velikosti pa imata isti premer in tudi pokrovi ter podstavni pladenjški so primerni za obe velikosti.

PROBLEM 252

Erich Brunner (†)

»Deutsches Wochenschach« 28. VI. 1908

Mat v treh potezah

Rešitev problema 251

1. Tg7—g6, grozi Th5—e3 mat, Lg1—d4 (a). 2. Sh3—f4 mat 1... Tb3—e3 (b) črnemu lovcu je zastavljena pot. 2. Sd7—c5 mat... Tc4—e4 (c) belemu lovcu je zastavljena pot. 2. Da6×b6 mat.

ZA BISTRE GLAVE

412

Številni s čudnimi lastnostmi

Ce množimo število 123,456,789 z nekim drugim številom, dobimo novo število iz samih enojk. Katero število je množitelj?

413

Liha in soda števila

Števila 1, 3, 5, 7, 9 je zvedeti medsebojno tako, da bodo dala v skupnosti isto vsoto kakor na podoben način zvezana števila 2, 4, 6 in 8.

Rešitev k številu 410

(Iz kičastega romana.)

Grof ni mogel istočasno razširiti roke in si zasenčiti z roko oči. Tudi ni mogel istočasno stati in se dvigniti. Potem pa nam na zapadu zahajajoče sonce ne more bleščati v oči, če gledamo proti jugu, in končno je nemogoče, da bi tekli še višje, če

stojimo na najvišjem vrhu. Malo je nadeje verjetno, da bi na skalnem vrhu rasla trava in če že raste, ob sončnem zatonu prav gotovo ni rosna.

Rešitev k številu 411

(Nakup.)

86 golobov, 9 kokoši in 5 gosi.

REŠITEV KRIZANKE V ST. 9

1. t, 2. veletrgovec, 3. d, 4. p-a-sin-e-k, 5. o-Ana-r, 6. samomaščina, 7. la-os, 8. a-d-o-n-o, 9. n-Rabljan-t, 10. e-e, 11. car-krc. — Nagrado dobij Vinko Koleša, Maribor.

KROTILEC KAČ

Zanimiva dogodivščina iz egiptovskega kraja z imenom Koon Oshelm, kjer ima britanski poslanik selsko hišo. Nekaj dni je, kar so zapazili pred vhom sledove po kobri. Ta vest je vznemirila oblasti, ki so poklicale kačjega zaklinjača. Ta pride pred dvorec in jame izrekatii svoje čarave besede. Čez malo časa se pojavijo od vseh strani kobre in se počasi namerijo proti čarodeju. Ta jih prav mirno pobere v vrečo: bilo jih je v celoti 9.

V samem trenutku, ko se je večec odpravil, nenadoma pride deseta kobra. Po svoji postavi se je zdela kačja kraljica. Zagovornik je na novo pričel klicati velikega »El Rifaja«, svetnika, o katerem gre glas, da obvlada zadrugo naočark.

Prav v hipu, ko je črnošolec dosegel višek »kolomonovega žegna«, je velikanska naočarka vzpela glavo pred njim in obstala, tako da jo je mogel možak prijeti in spraviti v vrečo, kjer je ležala nje zalega.

Lahko si mislite, da je prizor globoko presunil gledalce.

Tribune de Genève, 1. 8. 38.

Rešitev »Biodnjaka« v št. II.

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ STANKO VIRANT — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI — PREDSTAVNIK FRAN JERAN Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4, po raznašalcih dostavljeno Din 5, —